

20.11.2018

EOAK/557/2018

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Juha-Pekka Konttinen

ENNAKKOÄÄNESTYKSEN VAALIJÄRJESTELYT VIHDIR KUNNASSA

1 ASIA

Määräsin kaksi eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian virkamiestä suorittamaan 22.1.2018 ennalta ilmoittamattoman tarkastuksen satunnaisesti valituissa presidentinvaalin ennakoäänestyspaikoissa.

YK:n vammaissopimuksen ratifioinnin myötä eduskunnan oikeus- asiamiehestä on tullut osa yleissopimuksen 33 artiklan 2 kohdan mukaista rakennetta, jonka tehtävänä on edistää, suojella ja seurata vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumista. Tämän vuoksi oikeusasiamies kiinnittää tarkastuksilla erityistä huomiota muun muassa vammaisten henkilöiden osallistumisen mahdollisuuksiin sekä toimitilojen esteettömyyteen ja saavutettavuuteen liittyviin seikkoihin. Vammaisyleissopimuksen 29 artikla koskee nimenomaisesti osallistumista poliittiseen ja julkiseen elämään.

Ennalta ilmoittamattoman tarkastuksen tavoitteena oli selvittää ennakoäänestyspaikkojen esteettömyyttä ja saavutettavuutta sekä tilojen yleistä järjestystä ja äänestystapahtuman sujuvuutta. Tarkastuksessa todetut havainnot ja sovellettavat oikeusohjeet ovat tämän päätöksen liitteenä olevassa tarkastuspöytäkirjassa (EOAK/166/2018).

Vihdir kunnassa tarkastettava ennakoäänestyspaikka oli Nummelan pääkirjasto (Pisteenkaari 9, Nummela). Pääkirjaston ennakoäänestyspaikassa havaittiin tarkastuspöytäkirjassa todettuja puutteita.

Edellä todetun johdosta otin eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 4 §:n nojalla omasta aloitteestani tutkittavaksi, oliko ennakoäänestyspaikkojen vaalijärjestelyt toteutettu asianmukaisesti.

2 SELVITYS

Oman aloitteeni johdosta hankittiin Vihdir keskusvaalilautakunnan selvitys ja kunnanhallituksen lausunto. Niissä todettiin seuraavaa.

Vihdir keskusvaalilautakunta kokouksessaan 1.3.2018 § 7 päätti antaa pykälätekstissä esitetyt vastineet oikeusasiamiehen selvityspyynnön johdosta, päätti saattaa päätöksen tiedoksi Vihdir kunnanhallitukselle ja oikeusasiamiehelle sekä päätti saattaa päätöksen oheismateriaaleineen tiedoksi Vihdir vammaisneuvostolle.

Puute 1: Pääkirjaston ulko-oven tuulikaappi oli ahdas ja vaikeutti liikkumisen apuvälineitä käyttävien henkilöiden sisäänkäyntiä.

Vastine 1: Asiasta on tehty 14.12.2015 seuraava kuntalaisaloite: Pääkirjastoon tulisi saada itse aukeavat ovet helpottamaan pyörätuolilla liikkuvien ja muiden liikuntarajoitteisten sisään- ja uloskäyntiä. Vihdir kunnanvaltuusto on käsitellyt kuntalaisaloitteita kokouksessaan 13.3.2017

ja merkinnyt tiedokseen tilapäällikön selvityksen aloitteen osalta: "Nummelan kirjaston ovien avausautomaattikka on selvitetty aikaisempina vuosina. Oviautomaattikan asennusta ei ole tehty kohteeseen vielä. Oviautomaattikka on suunniteltu tehtäväksi kohteen peruskorjauksen tai perusrasituksen yhteydessä. Parkkipaikan puolen sekä pääsisäänkäynnin tuulikaapin koko tulee tarkastaa oviautomaattikan asennuksen yhteydessä sekä tuulikaappeja tulee koon puolesta kasvattaa. Mikäli pääkirjastoon tulee tulevaisuudessa omatoimikirjasto, niin tässä yhteydessä oviautomaattikkamuutos tulee tehtäväksi. Kohteen suunnittelu toteutetaan vuoden 2017 aikana."

Pääkirjaston ulko-oven läheisyydessä oleva ovikello toimii myös kirjaston aukioloaikoina eli sitä soittamalla henkilökunta tulee avaamaan oven.

Edellä mainitun lisäksi täysin esteettömiä ennakoäänestyspaikkoja Vihdissä ovat Nummelassa kauppakeskus ja Vihdin kirkonkylässä Liikekeskus Pääkonttori.

Liikuntarajoitteisten tarvetta käydä äänestämässä yleisessä ennakoäänestyspaikassa vähentävät vaalilain mukaiset laitosaänestyksen ja kotiäänestyksen mahdollisuudet. Vuoden 2018 tasavallan presidentinvaalissa laitosaänestys järjestettiin Vihdissä kymmenessä laitoksessa ja äänestäjiä oli yhteensä 163. Vastaavasti kotiäänestäjiä oli 44 henkilöä.

Puute 2: Äänestystilassa ei ole esteetöntä vaalikoppia. Apuvälineitä käyttäville tarjottiin koppiin syliin asetettava läpinäkyvä muovinen alusta, jossa ei ollut reunoja. Henkilö, joka tarvitsee apua alustan sylissä pitämiseksi, ei voinut äänestää ilman, että häntä avustavalla henkilöllä ei olisi suoraa näköyhteyttä äänestystapahtumaan.

Vastine 2: Kunnan remonttipartiolta on tilattu seuraaviin vaaleihin esteettömiä äänestyskoppeja pyörätuoleilla liikkuville äänestäjille. Esteettömiä äänestyskoppeja on tarkoitettu sijoittamaan kunnan jokaiseen ennakoäänestyksen ja vaalipäivän äänestyspaikkaan. Internetistä on saatu Kynnys ry:n nimissä esitetyn äänestyskopin rakennuspiirustukset.

Vihdin kunnan ennakoäänestyksen toimitsijoille ja vaalipäivän äänestyksestä vastaaville vaalilautakuntien puheenjohtajille ja varapuheenjohtajille sekä vaalipäivän äänestyspaikkojen kiinteistöhoitajille on lähetetty tiedustelu eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian tarkastuspöytäkirjassa mainituista havainnoista.

Ennakoäänestyksen toimitsijoilta on saatu seuraavia kommentteja:

- Pääkirjastossa ja Liikekeskus Pääkonttorissa Vihdin kirkonkylällä kävi ennakoäänestysaikana muutamia pyörätuolilla liikkuvia äänestäjiä.
- Pääkirjastolla äänestämässä käyneet iäkkäämmät äänestäjät kehuivat sitä, että kirjasto on lähellä ja huonosti liikkuvana helpommin saavutettavissa kuin kauempana sijaitsevat kauppakeskukset.
- Nummelan kauppakeskuksen (K-citymarketin) ennakoäänestyspaikassa (vaalikäyttöön annettu lukittavalla ovella varustettu myyntitila) kävi useita pyörätuolilla liikkuvia äänestäjiä. Äänestystilan pienuus hankaloitti liikuntarajoitteisten pääsyä koppeihin.

Vaalipäivän äänestyspaikkojen osalta on saatu seuraavia kommentteja:

- Muutamia pyörätuolilla liikkuneita äänestäjiä kävi joissakin äänestyspaikoissa ja äänestys onnistui hyvin äänestyskopissa.

- Enemmän aiheutti vaaratilanteita äänestyskopin ylälaitaan asennettu tukilauta, johon pitkäkasvuisilla henkilöillä oli riski lyödä päänsä.
- Pääkirjastolla erityisesti pysäköintipaikan puolella olevat painavat, kapeat ovet ja tuulikaappi ovat todella haastavat pelkkien lastenvaunujen, saati sitten pyörätuolin tai rollaattorin kanssa liikkuville.

Vaalilain 9 §:n mukaan kunnanhallitus päättää kotimaan yleisistä ennakoäänestyspaikoista ja vaalipäivän äänestyspaikoista. Näin ollen keskusvaalilautakunta ei ota kantaa äänestyspaikkojen sijaintiin.

Keskustelun kuluessa keskusvaalilautakunnan sihteeri teki päätösehdotukseensa seuraavan lisäyksen: "Keskusvaalilautakunta esittää, että pääkirjaston ulko-ovien esteettömyys tulisi parantaa kiireellisenä seuraaviin vaaleihin mennessä." Keskusvaalilautakunta hyväksyi ehdotuksen yksimielisesti.

Vihdin vammaisneuvosto käsitteli keskusvaalilautakunnan 1.3.2018 § 7 päätöstä kokouksessaan 14.3.2018 § 8 ja päätti asiassa seuraavaa (tarkistamaton päätös): "Vammaisneuvosto merkitsi keskusvaalilautakunnan päätöksen tiedoksi ja päätti lisäksi lausua, että kaikkien äänestyspaikkojen esteettömyyteen ja liikkumisturvallisuuteen, mm. rappujen ja luiskien jäätymättömyyteen, on kiinnitettävä tarkemmin huomiota tulevissa vaaleissa."

Vihdin kunnanhallitus kokouksessaan 19.3.2018 § 45 päätti merkitä tiedokseen keskusvaalilautakunnan selvityksen ja päätti saattaa sen edelleen tiedoksi eduskunnan oikeusasiamiehelle. Kunnanhallitus ilmoittaa lausuntonaan, että Vihdin pääkirjaston sisään- ja uloskäynnin esteettömyyden parantamisen mahdollisuudet selvitetään seuraaviin vaaleihin mennessä. Mikäli kunnanhallituksen näkemyksen mukaan pääkirjaston pääsyn esteettömyyttä ei voida riittävässä määrin taata, selvitetään ennakoäänestyspaikan siirtäminen seuraavissa vaaleissa muualle.

3 RATKAISU

Ennakoäänestyspaikkojen tarkastuksessa tehtyjen havaintojen perusteella Nummelan pääkirjaston ennakoäänestyspaikassa oli todettavissa puutteita. Ulko-oven tuulikaappi oli ahdas ja vaikeutti liikkumisen apuvälineitä käyttävien sisäänpääsyä. Äänestystilassa ei ollut niin sanottua esteetöntä äänestyskoppia pyörätuolia tai muita liikkumisen apuvälineitä käyttäville. Apuvälineitä käyttäville tarjottiin äänestyskoppiin syliin asetettava alusta, jossa ei ollut reunoja. Henkilö, joka tarvitsee apua alustan sylissä pitämiseksi, ei voinut äänestää ilman, että häntä avustavalla henkilöllä ei olisi ollut suoraa näköyhteyttä äänestystapahtumaan.

Olen aikaisemmissa ennakoäänestyspaikkoja koskevissa ratkaisuisiani todennut, että äänestäjän syliin asetettava irrallinen kirjoitusala ei turvaa vaalisalaisuuden säilymistä. Jos äänestäjä tarvitsee kirjoitusalustan kannattamiseen vaalivirkailijan apua, näkösuojan mataluuden vuoksi virkailijalla on suora näköyhteys äänestystapahtumaan. Näkemykseni mukaan tällainen irrallinen syliin asetettava kirjoitusala ei siten täytä vaalisalaisuuteen kuuluvaa keskeistä vaatimusta siitä, että äänestäjä voi muiden katseilta suojattuna täyttää äänestyslippunsa.

Keskusvaalilautakunta on ilmoittanut, että kunnan remonttipartiolta on tilattu seuraaviin vaaleihin esteettömiä äänestyskoppeja pyörätuoleilla liikkuville äänestäjille. Esteettömiä äänestyskoppeja on tarkoitus sijoittaa kunnan jokaiseen ennakoäänestyksen ja vaalipäivän äänestyspaikkaan.

Kunnanhallitus on ilmoittanut lausuntonaan, että Vihdin pääkirjaston sisään- ja uloskäynnin esteettömyyden parantamisen mahdollisuudet selvitetään seuraaviin vaaleihin mennessä. Mikäli kunnanhallituksen näkemyksen mukaan pääkirjaston pääsyn esteettömyyttä ei voida riittävässä määrin taata, selvitetään ennakköäänestyspaikan siirtäminen seuraavissa vaaleissa muualle.

Pidän myönteisenä, että Vihdin kunnanhallitus ja keskusvaalilautakunta ovat edellä selostetulla tavalla ilmoittaneet ryhtyvänsä toimenpiteisiin tarkastuksella havaittujen puutteiden johdosta. Tämän vuoksi asia ei ole johtanut muihin toimenpiteisiin laillisuusvalvontani puitteissa, kuin että kiinnitän keskusvaalilautakunnan ja kunnanhallituksen huomiota tarkastuspöytäkirjassa todettujen seikkojen aiheuttamiin ongelmiin esteettömyydelle ja saavutettavuudelle sekä vaalisalaisuuden turvaamiselle.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä toteamani Vihdin kunnanhallituksen ja keskusvaalilautakunnan tietoon. Lähetän ratkaisuni tiedoksi myös oikeusministeriölle.